

ביום המלח), ושלא כדעת רבה (תוס' ע"ז מג, ב ד"ה שוחק; רבינו דוד, וכן משמע ברש"י ד"ה תניא [השני]).

■ להלכה, הזרקת עבודה זרה לים המלח, אינו צריך שחיקה, ולשאר נהרות צריך שחיקה (שו"ע י"ד קמו, יד, ע"פ ב"י שם, ט"ז שם, יא וש"ך שם, יג). ויש שכתב, שגם בים המלח צריך שחיקה [כתוס' בע"ז, וכיון שלא נפסקה הלכה, מחמירים כרב יוסף] (ב"ח שם).

הא בְּחִיטֵי שהחמיצו, צריך פירור, כלומר פיזור, שינערן מהשק ופיזרן על פני המים, באופן שלא יוכל אדם ללקטן מעל פני המים (רש"י ומהר"ם חלאווה). ויש שפירש, שהחמיט טעונות פירור ממש, כלומר, שיחתוך כל גרגיר חיטה לכמה חתיכות (מג"א תמה, ב, ע"פ הרמב"ם חמץ ומצה ג, יא, והמגיד משנה שם, ושע"ז צ"ש, ז, ע"פ רבנו חננאל). ויש שפירש להיפך, שחמיט שהחמיצו אינן צריכות פירור אלא זורקן לתוך המים כפי שהן ואין צריך אפילו לפזרן, שהמים מפזרים אותן, אבל נהמא צריך פירור, לפי שאין המים מחתכים אותו (כסף משנה שם וב"י שם, בדעת הרמב"ם).

ואף שבלאו הכי חטים השרויות במים אסורות באכילה מחשש שהחמיצו (כמבואר להלן (מ, ב)), ואם כן אין חשש שהמוצא את החטים בים יבוא להיכשל באכילתן, מכל מקום יש חשש שמא ימצאן גוי וימכרן לישראל מבלי שידע שהן חטים שהחמיצו. וגם לדעת הסוברים [ראה ר"ן שם] שחטים השרויות במים אינן חמץ אלא אם הן מבוקעות, יש חשש שחלקן אינן מבוקעות, והגוי ימכרן לישראל והישראל לא ישים לב שחלקן מבוקעות, או שהגוי יטחן את החטים וימכרן לישראל [כביאור הר"ן שם] (ח' מהרי" שפירא). וראה ביאורנו לעיל (ד"ה מפרר וד"ה חמץ), שיש הסוברים שהטעם שצריך לפרר אינו משום חשש מכשול, אלא שאינו מקיים 'תשביטו' כל זמן שאינו מאבד את החמץ מן העולם שלא יוכל אדם ליהנות ממנו.

■ להלכה, יכול לזרוק לים מבלי לפוררו קודם לכן [כרב יוסף]. ואם היה החמץ קשה ואין הים מחתכו במהרה, הרי זה מפרר ואחר כך זורקו לים (שו"ע א"ח תמה, א, וראה ט"ז שם, א). וכן בחטים, יחתכן דק דק או יטחנן [כהרמב"ם]. ויש הסוברים, שבחטים די לפזרן על פני המים [כרש"י], ובמקום הדחק, כגון שיש לו הרבה חטים וישתהה עד שייחתכן או יטחנן, יכול להקל שדי לפזרן. ויש מהראשונים שפסקו להצריך פירור אפילו בחמץ שאינו קשה [כרבה], ויש להחמיר כדעתם (משנ"ב שם, ה).

מְשֻׁנָּה. הקדמה: חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, שקנסוהו חכמים כיון שעבר על 'בל יראה' (ראה להלן כט, א). וחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, כיון שלא עבר על 'בל יראה'.

חֶמֶץ שֶׁל נֹכְרִי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח מוֹתָר בְּהֵנָּה - ואף באכילה מותר, ונקטה המשנה 'מותר בהנאה' אגב הסיפא שעוסקת בחמץ של ישראל, ששם החידוש שאסור אף בהנאה (ר"ף ז, א מדפי; פיה"מ להרמב"ם ב, א). ויש שפירשו, שהמשנה לא כתבה שחמץ של נכרי מותר באכילה, משום שמדובר במקום שנהגו איסור באכילת פת נכרי (פיה"מ שם, ורא"ש ב, ד, ע"פ ירושלמי פסחים ב, ב).

שֶׁתֵּק רַבִּי יְהוּדָה, אך מכל מקום לא חזר בו רבי יהודה משיטתו שאין ביעור חמץ אלא בשריפה, שלמד זאת בקל וחומר מנותר [כמבואר לעיל (כז, ב)], כי לדעתו דנים קל וחומר אף אם 'תחילתו להחמיר וסופו להקל' [כמבואר בברייתא (סוכה לו, ב)]. ומה שאמרה הברייתא לעיל 'חזר רבי יהודה ודנו דין אחר', אין פירושו שחזר בו מהקל וחומר, אלא רק שרצה למצוא לימוד שיודו בו חכמים (מהר"ם חלאווה לעיל שם).

■ להלכה, מצות ביעור אינה דוקא בשריפה, אלא יכול גם לפוררו ולזרות לרוח או לזרוק לים [כחכמים] (שו"ע א"ח תמה, א). אך המנהג הוא לשורפו (רמ"א שם), לפי שחוששים לדעת הפוסקים שפסקו כרבי יהודה (משנ"ב שם, ו).

מִפְּרֵי זֶרַח לְרוּחַ, שאם יזרקנו שלם, יש חשש שמא ימצא אותו אדם אחר ויאכלנו מבלי לדעת שהוא חמץ (רש"י). ויש שכתבו, שאין הטעם מחשש תקלה, שזהו חשש רחוק, ובפרט בפת שניכר שהיא חמץ, אלא הטעם הוא משום שקיים מצות 'תשביטו' הוא בהשבחת החמץ באופן שלא יהיה שייך ליהנות ממנו, ולכן לא די בהשלכתו שלם לים, שמצד עצמו ראוי הוא עדיין להנאה [באם ימצאו אדם] (מקור חיים תלא בהקדמה ד"ה אמנם לולי; שפת אמת).

עֲבוּדָה זָרָה דְּלִים הַמֶּלַח קָא אָזְלָא לָא בְּעֵי שְׁחִיקָה, שאין ספינה עוברת בים המלח [מפני שהמים כבדים מחמת מליחותם ואין עצים יכולים לשוט בו (הגהות הדר"ל פרקי דרבי אליעזר יח, ו)], ועל כן אין חשש שמא תפגע הספינה במה שהשליך ויטלוה אנשי הספינה מבלי לדעת שהיא עבודה זרה (רש"י). ויש שפירש, ש'ים המלח' הוא כל ים גדול שממיו מלוחים [לאפוקי ים כינרת וכדו'], שכיון שהוא גדול, בודאי לא ימצא אדם את העבודה זרה, ואין חשש שיבוא אדם ליהנות ממנה (פיה"מ ש"ל רמב"ם ע"ז ג, ט, ע"פ אמת ליעקב [לגר"י קמנצקי] והגהות הדר"ל שם, ה).

חֶמֶץ דִּלְשָׁאָר נְהָרוֹת קְאָזִיל בְּעֵי פִירור, שמא תפגע בו ספינה ויטלוה אנשי הספינה מבלי לדעת שהוא חמץ (רש"י). ואף שהמים מפורדים את החמץ מאליו [כמבואר בגמ' להלן בסברת רב יוסף], מכל מקום יש חשש שתפגע בו ספינה לפני שיספיק להתפורר (ראש יוסף). ויש שביאר, שצריך פירור לפי שלרבה אינו מקיים מצות השבתה אלא אם מתבער מיד בשעת מעשה (מקור חיים תלא בהקדמה ד"ה אמנם לולי, לשיטתו לעיל ד"ה מפרר).

עֲבוּדָה זָרָה דְּלָא מְמִיסָה בְּעֵי שְׁחִיקָה - בשאר נהרות, אבל בים המלח מודה רב יוסף לרבה שאין צריך שחיקה, כיון שאין ספינה עוברת בו. ולפי זה, בעבודה זרה אין מחלוקת ביניהם אלא רק על איזה ים מדובר במשנה, האם על ים המלח ולא צריך שחיקה, או על שאר נהרות ועל ידי שחיקה (תוס' ותוס' רבינו פרץ). ויש שכתבו, שלרב יוסף גם בים המלח צריך שחיקה [שחוששים שמא תעבור שם ספינה, כי בדוחק גדול עשויה לעבור בו ספינה (ראש יוסף, וכמוכח בגמ' להלן שסברה שהיה מהלך בספינה שוחק ומטיל לים' מדובר